

МОНГОЛ УЛСЫН
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙДЫН ТУШААЛ

2013 оны 07 сарын 09 өдөр

Дугаар 248

Улаанбаатар хот

“Өрхийн эрүүл мэндийн төвд үзүүлэх
тусламж, үйлчилгээний багц батлах тухай

Монгол Улсын Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.2 дахь заалт, МУ-ын Засгийн газрын 2011 оны “Дүрэм батлах тухай” 364 тоот тогтоолыг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. “Өрхийн эрүүл мэндийн төвд үзүүлэх анхан шатны эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний багц”-ыг хавсралтаар баталсугай.
2. Энэхүү тушаалыг хэрэгжүүлэх, өрхийн эрүүл мэндийн төвийн үйл ажиллагаанд мөрдүүлж хэвшүүлэх хяналт тавьж, үр дүнг тооцож ажиллахыг Аймаг, Нийслэлийн Эрүүл мэндийн газрын дарга нар, Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн ахлагч нарт үүрэг болгосугай.
3. Тушаалын хэрэгжилтийг удирдлага зохицуулалтаар хангаж, хяналт тавьж ажиллахыг Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газар /Д.Мөнхбат/, хүний нөөцийн бодлогыг зохицуулж, эмч мэргэжилтнүүдийн сургалтыг тогтмол явуулж чадавхижуулж ажиллахыг Төрийн захиргаа удирдлагын газар /Д.Оюунчимэг/-т тус тус даалгасугай.
4. Уг тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Төрийн нарийн бичгийн дарга/ А.Эрдэнетуяа/-д даалгасугай.

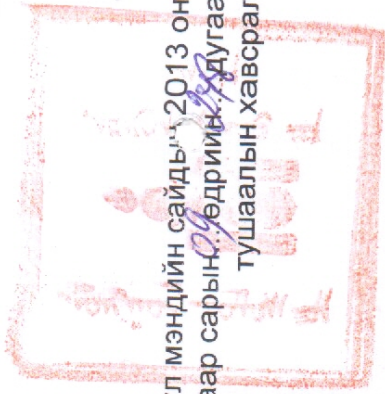
САЙД

Н.УДВАЛ

002165

ӨРХИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТӨВД ҮЗҮҮЛЭХ ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ТУСЛАМЖ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ БАГЦ

Эрүүл мэндийн сайдын 2013 оны
07-дугаар сарын 09-дүгрийн 8-дугаар
тушаалын хавсралт

Товчилсон үгийн жагсаалт

АБ	Антибиотик
АД	Артерийн даралт
АНЭ	Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг
БЗДХ	Бэлгийн замаар дамжих халдвар
ГАЛТ	Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж
ДНЭ	Дүүргийн нэгдсэн эмнэлэг
ДЭМБ	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага
ДОХ	Дархлалын олдмол хамшинж
ЗАЛТ	Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ЗЦБ	Зүрхний цахилгаан бичлэг
МСС-гийн ЭМТ	Мянганы сорилтын сангийн Эрүүл мэндийн төсөл
МУБ	Мөнгөн усны багана
НҮБХС	Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хүүхдийн сан
НҮЭМ	Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд
ӨОУА	Өвчний олон улсын ангилал
ӨЭМТ	Өрхийн эрүүл мэндийн төв
САЗЭ	Сэхээн амьдруулах эрчимт эмчилгээ
СЭМТ	Сумын эрүүл мэндийн төв
СТ	Компьютерийн томограмм
ТҮБ	Тусламж үйлчилгээний багц
УАБӨ	Уушгины архаг бөглөрөлт өвчин
ҮЭСББ	Үрэвслийн эсрэг стероид бус бэлдмэл
УЭТХ	Улаан эсийн тунах хурд
ХДХВ	Хүний дархлал хомсдлын вирус
ХӨСҮТ	Халдварт өвчин судлалын үндэсний төв
ХӨЦМ	Хүүхдийн өвчний цогц менежмент
ЧХХ	Чих хамаар хоолой
ШХБХЭ	Шууд хяналттай богино хугацааны эмчилгээ
ЭМС	Эрүүл мэндийн сайд
ЭМСХХ	Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр

Хүснэгт 1: Тусламж, үйлчилгээний ерөнхий багцлал

	Тусламж үйлчилгээний багц	ӨЭМТ	Багийн бага эмч	СЭМТ-ий зэрэглэл						Ерөнхий тайлбар: Тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа удирдамж, стандарт, журмыг баримтлана.
				Амбулатор	Хэвтүүлэх	Амбулатор	Хэвтүүлэх	Амбулатор	Хэвтүүлэх	
1	Эхний эрүүл мэнд, Жирэмсний хяналт, Эх барих, Нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ, ЭБЯТ (Эх барихын яаралтай тусламж)-ийн тэргүүлэх бүрэлдэхүүний дагуу гэр бүл төлөвлөх	+	+	+	-	+	+	+	+	Энэхүү ТҮБ-д ӨЭМТ болон СЭМТ-д бүртгэгдсэн ӨОУА-ын өвчин бүрээр тохиолдлын менежментийг тодорхойлсон болно. Зарим тохиолдолд Оталги (чих өвдөх) гм "Үндсэн шинж тэмдэг" эсвэл Жирэмсний хяналт, Хязан сэтлэх г.м "Үйлдэл/Үйл ажиллагааг" оруулсан болно.
2	Яаралтай тусламж. Амилуулах лавшуулсан тусламж, Зүрх судасны амилуулах лавшуулсан зарим тусламж Гэмтлийн амилуулах лавшуулсан тусламжийн боломжтой хэсгүүд	+	+	+	-	+	+	+	+	ӨЭМТ болон СЭМТ-д анхан шатны ТҮБ-ыг хэрэгжүүлэхэд нэн шаардагдах өгөдхүүнүүдийг тодорхойлж байгаагаараа онцлогтой. Тухайлбал, - Тухайн тохиолдлыг зөв менежмент хийхэд эмч, мэргэжилтнүүдийн оношлогоо, түгээмэл үйлдлийг зөв хийх үр чадвар - Бэлэн байх нэн шаардлагатай оношлогооны сорил, багаж төхөөрөмжүүд - Хийгдэх эмчилгээний үйлдэл, ажилбарууд - Шаардагдах эмийн бэлдмэлүүд, тэдгээрийн оновчтой сонголт, тун, хэрэглэх хугацаа - Нэгдсэн эмнэлэгт шилжүүлэх заалт, өрх/сумын ЭМТ ба нэгдсэн эмнэлгийн хүлээх үүрэг - Тусламжийн түвшин: амбулаториор эсвэл хэвтүүлэн эмчлэх, эсвэл багийн бага эмч гэрээр эмчлэх гм. - Анхдагч ба хоёрдогч урьдчилан сэргийлэлт - Өвчтөнд олгох эрүүл мэндийн боловсрол
3	Насны ангиллаар үзүүлэх тусламж үйлчилгээ Хүүхдийн эрүүл мэнд (дархлаажуулалт, хооллолт) Өсвөр үеийн эрүүл мэнд Насны эрүүл мэнд	+	+	+	+	+	+	+	+	
4	Халдварт өвчин: БЗДХ, Амьсгалын дээд ба доод замын халдварууд, сүрьеэ, зоонозын болон шинээр тархаж буй халдварууд, анхан шатанд зонхилон тохиолдох халдварт өвчнүүд	+	+	+	+	+	+	+	+	
5	Халдварт бус өвчнүүд: Хоол шингээх эрхтэн, Боор, шээсний зам, Яс булчингийн тогтолцоо ба холбогч эдийн түгээмэл өвчнүүд, Зүрх судасны өвчнүүд болон сумын түвшинд зонхилон тохиолдох бусад өвчин эмгэгүүд Мэдрэл судлал, Сэтгэцийн эрүүл мэнд, өвдөлт намдаах, ба хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	ТҮБ-ын тохиолдлын тодорхойлолтыг нотолгоонд суурилсан анагаах ухаан болон эмнэлзүйн удирдамжинд үндэслэсэн болно. Тухайлбал, ДЭМБ-ын Жирэмсний хяналтын удирдамж, Жирэмслэлт, төрлөгийн хүндрэлийг удирдах аргагүй, ХӨЦМ, Нярайд үзүүлэх тусламж зэрэг. ТҮБ-ын тэргүүлэх чиглэлийг СЭМТ-ийн эмч нартай зөвшилцож тодорхойлсон болно. Тухайн өвчин эмгэгт үзүүлэх тусламж үйлчилгээний зохистой түвшинг тогтоохдоо зардлын үр ашигтай байдлыг харгалзсан болно.
6	НЭМ-ийн тусламж үйлчилгээ Нийгмийн шинж чанартай тусламж үйлчилгээ ба асарч сувилах үйлчилгээ	+	+	+	-	+	+	+	+	

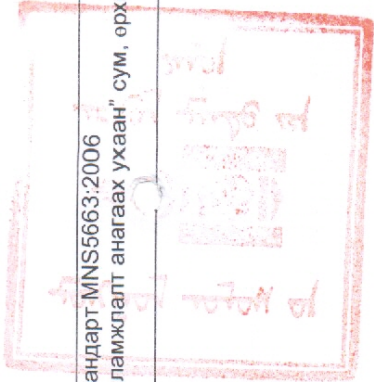
Хүснэгт 2: Тусламж, үйлчилгээний багцын бүрэлдэхүүн хэсгүүд

ТҮБ-ын бүрэлдэхүүн хэсгүүд	ӨЗМТ	Багийн Бага змч	СЭМТ-ийн зэрэглэл						Ерөнхий тайлбар: Тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа удирдамж, стандарт, журмыг баримтлана.
			1		2		3		
			Амб	Хэвт	Амб	Хэвт	Амб	Хэвт	
1. Эхийн эрүүл мэнд, жирэмсний хяналт, эх барих, нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ.									
1.1	Эхийн эрүүл мэнд	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2001 оны 39 тоот тушаал ЭМС-ын 2005 оны 192 тоот тушаал
1.2	Төрөх үеийн тусламж үйлчилгээ.			+		+		+	ЭМС-ын 2012 оны 42 тоот тушаал Жирэмслэлт, төрөлтийн хүндрэлийг удирдах аргазүй, ДЭМБ-ын удирдамж, 2007
1.3	Нярайд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	Нярайн нэн шаардлагатай тусламж ЭМС-ын 2008 оны 2 тоот тушаал
1.4	НҮЭМ, Төрөлт хоорондын хугацааг зохицуулах, Гэр бүл төлөвлөлт	+	+	+	+	+	+	+	НҮБ-ын ХАС-гийн Гэр бүл төлөвлөлтийн удирдамж Гэр бүл төлөвлөлтийн тусламж үйлчилгээний удирдамж, 2012
2. Яаралтай тусламж									
2.1	Өвчин эмгэг болон осол гэмтлийн үеийн яаралтай тусламж	+	+	+	+	+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан "Насанд хүрэгчдийн амилуулах суурь тусламж" эмнэлзүйн удирдамж (2011)
2.2	Зүрхний амилуулах суурь тусламж	+	+	+	+	+	+	+	"Зүрхний амилуулах суурь тусламж" олон улсын удирдамж
2.3	Гэмтлийн амилуулах суурь тусламж	+	+	+	+	+	+	+	"Гэмтлийн амилуулах суурь тусламж" олон улсын удирдамж
2.4	Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж			+	+	+	+	+	"Зүрхний амилуулах лавшруулсан тусламж" олон улсын удирдамж
2.5	Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж			+	+	+	+	+	"Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж" олон улсын удирдамж
3. Насны ангилалаар үзүүлэх тусламж үйлчилгээ									
3.1	Эрүүл хүүхдийн хяналт Өвчтэй хүүхдэд үзүүлэх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн дэвтэр ДЭМБ-ын ХӨЦМ ба "Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж өврийн лавлах" удирдамж
3.2	Дархлаажуулалт ба хооллолт	+	+	+	-	+	-	+	Засгийн газрын 2009 оны 185 тоот тогтоолоор батлагдсан Дархлаажуулалтын үндэсний товлон Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрүүд
3.3	Ахмад настны тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	2010 онд батлагдсан Насны эмнэлзүйн удирдамж, 2012 оны ЭМС-ын 01 тоот тушаалаар батлагдсан Насны сувилахуйн удирдамж
3.4	Өсвөр үеийн тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	ДЭМБ-ын 2010 онд хэвлүүлж ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд 2012 онд Монгол хэлнээ орчуулсан Өсвөр үеийнхэнд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний эмнэлзүйн удирдамж
4. Халдварт өвчин									

4.1	Гэдэсний халдварууд	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Засгийн газрын 2011 оны 108 тоот тогтоолоор батлагдсан Халдварт өвчинтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр Халдварт өвчний оношлогоо эмчилгээний стандарт
4.2	ХДХВ/ДОХ/БЗДХ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2009 оны 429 тоот тушаалаар батлагдсан БЗДХ/ХДХВ/ДОХ -ын тусламж үйлчилгээний удирдамж
4.3	Сүрьеэ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2009 оны 397 тоот тушаалаар батлагдсан Сүрьеэгийн тусламж үйлчилгээний удирдамж
4.4	Зоонозын, байгалийн голомтот болон шинэ, дахин сэргэж буй халдварт өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Халдварт өвчний оношлогоо эмчилгээний стандарт
5. Халдварт бус өвчин													
5.1	Хоол шингээх эрхтний өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан хоол боловсруулах эрхтний эмгэгийн анхан шатны оношлогоо, эмчилгээний удирдамж (2011) МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан чихрийн шижин хэв шинж 2-ын эмнэлзүйн удирдамж (2011)
5.2	Бөөр, шээсний замын өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан Бөөр, шээсний замын эмгэгийн анхан шатны оношлогоо, эмчилгээний удирдамж (2011)
5.3	Яс булчингийн тогтолцоо, холбох нэхдэсний өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Олон улсын нотолгоонд суурилсан эмнэлзүйн удирдамж
5.4	Зүрх судасны өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан сургалтын материал (2011) МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан насанд хүрэгчдийн артерийн гипертензийн эмнэлзүйн удирдамж (2011)
5.5	Мэдрэл, сэтгэцийн өвчин	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамж
5.6	Хавдар – хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Умайн хүзүүний өмөгийн эмнэлзүйн удирдамж (2011) МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Хөхний өмөнгийн эмнэлзүйн удирдамж ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан "Өрх, сумын эмчээс үзүүлэх хөнгөвчлөх тусламж үйлчилгээ" сургалтын материал (2011) МСС-гийн ЭМТ-ийн хүрээнд боловсруулсан Хөнгөвчлөх эмчилгээнд өвдөлт намдаах удирдамж (2011)
6. Нийгмийн эрүүл мэндийн ба асарч сувилах/сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ													
6.1	Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрүүд Эрүүл хоолны удирдамж, 2010
6.2	Нийгэм, хамт олныг дайчлах	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМСХХ-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан "Эрүүл мэндийг дэмжих арга хэмжээнд хамт олныг оролцуулах" сургалтын материал (2011)
6.3	Сэргээн засах тусламж үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	ЭМС-ын 2011 оны 228 тоот тушаалаар батлагдсан Сэргээн засах тусламж, үйлчилгээг хөгжүүлэх стратеги, ЭМС-ын 2011 оны 444 тоот тушаалаар батлагдсан Сэргээн засах тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх хүрээ, эмчилгээ, оношлогооны журам, ЭМС-ын 2010 оны тоот тушаалаар батлагдсан Зонхилон тохиолдох өвчний сэргээн засах оношлогоо, эмчилгээний удирдамж
	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг сэргээн засах	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг нийгэм, хамт олонд түшиглэн сэргээн засах "Тэгш дүүрэн" хөтөлбөр
6.4	Асарч сувилах тусламж	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	СЭМТ Сумын ЗДТГ-ын нийгмийн ажилтантай хамтран ажиллана.

192

6.5	Уламжлалт анагаах ухааны тусла. үйлчилгээ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Уламжлалт анагаах ухааны оношлогоо, эмчилгээний стандарт MNS5663:2006 ЭМС-У-3 төслийн хүрээнд боловсруулсан "Монголын уламжлалт анагаах ухаан" сум, өрхийн эмч тус зориулсан сургалтын материал (2012)
-----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--

Хүснэгт 3. Оношлогоо, шинжилгээний багц

Оношлогоо, шинжилгээ		ЭМЭТ	Баянмч	СЭМТ-ийн зэрэглэл			Тайлбар
1. Оношлогоо				1	2	3	
1.1	12 холболттой ЗЦБ	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.2	Хэт авиа	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.3	Рентген аппарат				+	+	Бага оврын зөөврийн дижитал аппарат
1.4	Отоскоп	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
1.5	Офтальмоскоп	+		+	+	+	Ялган оношлогоо
2. Лабораторийн шинжилгээ							
3. Шээсний шинжилгээ							
3.1	Шээсний хэмжээ ба хувийн жин	+		+	+	+	Шээсний гарцыг хянах
3.2	Шээсний PH тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+		+	+	+	Шээс дамжуулах замын эмгэгийг ялган оношлох
3.3	Шээсэнд уураг тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Жирэмсний хяналт, манас таталтын урьдлыг эрт илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай
3.4	Шээсэнд эритроцит/ Hb тодорхойлох түргэвчилсэн сорил (Erythrocyte peroxidase)	+	+	+	+	+	Боер, шээсний замын халдвар, ялангуяа охидад геморагийн цистит, нитритын сорил сөрөг халдварыг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.5	Нитрат/нитритийн урвал тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Боер, шээсний замын ихэнх халдварыг E coli ба Klebsiella) оношлоход зайлшгүй шаардлагатай сорил. Шээсэн дэх нянгийн тоо их биш үед хуурамч сөрөг гарч болно. Түүнчлэн Proteus, Staph зэрэг нянгийн халдварын үед сөрөг гарна.
3.6	Шээсэнд сахар тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+	+	+	+	+	Жирэмсний хяналт, чихрийн шижинг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.7	Шээсэнд билирубин тодорхойлох түргэвчилсэн сорил	+		+	+	+	Цөсний замын эмгэг болон элэгний эмгэгийг ялган оношлогооны
3.8	Шээсний тундаснаас наац бэлтгэж микроскопоор шинжлэх			+	+	+	СЭМТ-ийн эмч, мэргэжилтнүүд бортонцор, эс, талстыг таних ур чадварт сургагдсан байх ёстой.
3.9	Шээсний тундаснаас наац бэлтгэж микроскопоор нян илрүүлэх			+	+	+	СЭМТ-ийн эмч, мэргэжилтнүүд наацыг Грамаар будаж нян илрүүлэх ур чадварт сургагдсан байх ёстой. Ялангуяа өндөр эрсдэлтэй эмгэг болох жирэмсэн үеийн боер, шээсний замыг илрүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай.
3.10	Хүний бета хорион гонадотропины түргэвчилсэн туузан сорил	+	+	+	+	+	Жирэмсэлт, трофобластын өвчин, өндгөвчний хадварын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай.
Эмэгтэйчүүдийн сорил							
4.1	РАР сорил	+		+	+	+	Умайн хүзүүний хавдрын урьтал, эрт илрүүлэлтэнд зайлшгүй шаардлагатай.
Цусны шинжилгээ							
5.1	Цусны бүлэг,				+	+	Цус сэлбэх, цусны донор элсүүлэх аа áóлáä
5.2	Цус авч сэлбэх				+	+	ЭМС-ын 2010 оны 377 тоот "Цусны аюулгүй байдлыг хангах талаарх жуу шинэчлэн батлах тухай" тушаалын дагуу
5.3	Гемоглобин тодорхойлох	+		+	+	+	Жирэмсний хяналт, эх барихын тусламж, хүнд болон маш хүнд хатгалгааны үед үүсч болзошгүй төвийн хөхрөлийн эрсдэл - Hb, шингэн сэлбэлт хийх шийдвэр гаргахад зайлшгүй шаардлагатай (ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өөрийн лавлах, Эх барихын яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу).
5.4	Нийт лейкоцитын тоо	+		+	+	+	Халдварыг илрүүлж оношлож эмчлэх, хянахад зайлшгүй шаардлагатай. Лейкопени нь вирусийн, харин лейкоцитоз нянгийн халдварыг илтгэнэ.

114

5.6	Г-үрвалжит		+						С-урвалжит уургийг тодорхойлох нь илүү тохиромжтой.
5.8	Цусны наац бэлтгэн Гемза эсвэл Эозин Гематоксинаар будаж лейкоцитыг ялган тоолох					+			Б-ийн байдал хүнд тохиолдолд зайлшгүй шаардлагатай. Эмнэлзүйн шийдвэр гаргахад зайлшгүй шаардлагатай. Жишээлбэл, нууцлоцтоз нянгийн халдварыг харин эозинофили шимэгчийн халдварыг илтгэнэ.
6. Биохимийн шинжилгээ									
Чихрийн шижин									
6.1	Цусны сахар – өглөөний өлөн цусанд тодорхойлох		+			+		+	Чихрийн шижинг илрүүлэх болон жирэмсний хяналт хийхэд зайлшгүй шаардлагатай.
6.2	Глюкозын зохих тунг өгснөөс 1 ба 2 цагийн дараа цусны сахарыг тодорхойлох		+					+	Чихрийн шижинг илрүүлэх болон жирэмсний хяналт хийхэд зайлшгүй шаардлагатай.
Элэгний үйл ажиллагаа									
6.3	Билирубин					+		+	Элэгний эсийн гэмтэл (вирусийн гепатит, архины болон бусад хордлогын шалтгаант элэгний эмгэгүүд, хавдар), элэгний доторх болон гаднах цэсний замын бөглөрөл, цус задрах, нярайн шарлалтыг оношлож хянахад зайлшгүй шаардлагатай.
6.4	Аланин аминотрансфераз (АЛТ)							+	Элэгний үрэвслийг (вирус, ауто иммун, төмрийн бэлдмэлийн хордлого болон бусад эмийн шалтгаантай үрэвсэл, элэг өөхлөх) оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Хэвийн хэмжээнээсээ 1.5 дахин ихэссэн байхад HBS Ag илрүүлэх шинжилгээ хийх заалттай. Элэг, зүрх, эритроцит, булчингийн эс үхжсэн аль ч тохиолдолд АЛТ-ийн хэмжээ ихэснэ.
6.5	Аспаргат аминотрансфераз (АСТ)							+	Элэгний үрэвсэл (ялангуяа архины шалтгаант), хатуурлыг оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Элэг, зүрх, булчингийн эс үхжсэн аль ч тохиолдолд АСТ-ийн хэмжээ ихэснэ.
Цэс зогсонгошиллын сорилууд									
6.6	Шүтлэг фосфатаз (ШФ)							+	Элэгний доторх болон гаднах цэсний замын бөглөрөл/үрэвслийг оношлоход зайлшгүй шаардлагатай. Хэрэв ГТТ мөн ихэссэн бол элэгний шалтгаантай байх ба харин дангаараа ихэссэн бол ихэс, ясны шалтгаантай гэж үзнэ.
6.7	Гамма глутамил трансфераз (ГГТ) *							+	Цэсний замын бөглөрлийг заах боловч дангаараа ихэссэн байхыг элэгний шалтгаантай гэж үзэхгүй боловч архины шалтгаантай элэгний эмгэгийг хянахад зайлшгүй шаардлагатай.
6.7	Холестрин тодорхойлох		+				+	+	
Бөөрний үйл ажиллагааны сорил									
6.8	Сийвэнгийн креатинин							+	Хэрэв 24 цагийн шээсэнд креатинин тодорхойлох шинжилгээтэй хамт хийгдвэл бөөрний үйл ажиллагааг үнэлэх чухал үзүүлэлт болно. Креатинины клиренсийг тооцоолох нь бөөрний үйл ажиллагааг тодорхойлох нэг хэмжүүр мөн.
6.9	Шээсний креатинин							+	
Нойр булчирхайн сорил									
6.10	Амилаз							+	Панкреатитын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай.
Үрэвслийн маркерууд									
6.11	С-урвалжит уураг							+	Элэгний гэмтлийн эхэн үе, нянгийн халдвар, холбогч эдийн түгээмэл өвчнүүдийн үед хийгдэх шаардлагатай өвөрмөц бус түргэвчилсэн сорил. УЭТХ-тай хамт холбогч эдийн түгээмэл өвчний эмчилгээний үр дүнг хянахад ач холбогдолтой. Түргэвчилсэн сорил нь УЭТХ-ыг тодорхойлох шинжилгээнээс хурдан тул урьдчилсан онош тавихад илүүд тооцогддог.
Бичил амьсудлал									
7.1	Цэрний сорьц цуглуулах		+			+		+	Удаан хугацаанд ханиалгасан шалтгаангүй халуурч буй өвчтөнүүдэд сүрьеэ сэжиглэж цэрний сорьцыг шинжилгээнд авна.
7.2	Цэрийг нүдээр харж шинжлэх		+			+		+	Ижил
7.3	Цэрнээс наац бэлтгэх							+	Ижил

MS

7.4	Цэрний наацыг Грамын аргаар будах									+	Ижил
7.5	Грамын аргаар будсан наацыг микроскопт харах									+	Ижил
7.6	Цэрний наацыг Цель-Нислэсний аргаар будах									+	Цэрний сорьцыг цуглуулж АНЭ-т илгээж байх шаардлагатай; Алслагдсан сүмдэн хувьд өвлийн улиралд өөрсдөө наац бэлтгэн Цель-Нислэсний аргаар будаж микроскопт харж шинжилнэ. Хэрэв ХТН илэрвэл ДОТС эмчилгээ эхэлвэл зохино. Гэсэн хэдий ч цэрний бүх сорьцыг АНЭ-т шилжүүлж оношийг баталгаажуулдаг байх шаардлагатай.
7.7	Цель-Нислэсний аргаар будсан наацыг микроскопт харах									+	Цэрний сорьцыг цуглуулж АНЭ-т илгээж байх шаардлагатай; Алслагдсан сүмдэн хувьд өвлийн улиралд өөрсдөө наац бэлтгэн Цель-Нислэсний аргаар будаж микроскопт харж шинжилнэ. Хэрэв ХТН илэрвэл ДОТС эмчилгээ эхэлвэл зохино. Гэсэн хэдий ч цэрний бүх сорьцыг АНЭ-т шилжүүлж оношийг баталгаажуулдаг байх шаардлагатай.
Үтрээ ба шээсний сүвний сорьц шинжлэх											
8.1	Сорьц авч нүдээр харж шинжлэх									+	+
8.2	Үтрээний арчдасыг микроскопт шууд харах									+	Трихомониазын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай
8.3	Үтрээний арчдаснаас наац бэлтгэн бэхжүүлж Грамын аргаар будаж микроскопт харах									+	Заг хүйтний оношлогоо, ДЭМБ-ын хамшинжийн удирдамжийг хэрэгжүүлэхэд зайлшгүй шаардлагатай
8.4	Үтрээний арчдасыг 1% КОН уусмалд авч нойтон түрхэцээр Gardnerella/нян илрүүлэх									+	Гарднелла/нянгийн вагинозын оношлогоонд зайлшгүй шаардлагатай
Цусны серологийн шинжилгээ											
9.1	Тэмбүүгийн түргэвчилсэн сорил (RPR сорил)									+	ДЭМБ-ын зөвлөмжийн дагуу
9.2	ХДХВ/ДОХ-ын түргэвчилсэн сорил									+	ДЭМБ-ын зөвлөмжийн дагуу
9.3	В гепатитын гадаргуугийн эсрэг төрөгч HBsAg илрүүлэх									+	Вирусийн болон вирусийн бус шалтгаантай элэгний үрэвслийг ялган оношлоход зайлшгүй шаардлагатай.
9.4	HCV –г илрүүлэх түргэвчилсэн									+	ДЭМБ-ын зөвлөмжийн дагуу
Өтгөний шинжилгээ											
10.1	Далд цус илрүүлэх (Webers-ийн сорил)									+	АНЭ-т шилжүүлэх заалт болох үндсэн сорил
10.2	Өтгөнд шимэгч хорхойн өндөг илрүүлэх (хошног орчмын энтеробиоз)									+	Хэвлийн дүүрэнгтэй хүүхдэд аскаридын өндөг хэр их байгааг илрүүлж Albendazole эсвэл Mebendazole уулгахын өмнө Piperazine хэрэглэх заалттай тохиолдлыг тогтооход зайлшгүй шаардлагатай.
10.3	Арчдасыг микроскопт харж шимэгч хорхойг ялган оношлох									+	СЭМТ-ийн эмч мэргэжилтнүүд аскаридоз, стронгилоидоз, гименолепиаз-ийг ялган оношлох чадвартай байна.
10.4	Шулуун гэдэсний арчдас авч нойтон түрхэцээр Giardiasis оношлох									+	СЭМТ-ийн эмч мэргэжилтнүүд аскаридоз, стронгилоидоз, гименолепиаз-ийг ялган оношлох чадвартай байна.

Хүснэгт 4. ӨЭМТ-д үзүүлэх тусламж, үйлчилгээний жагсаалт, тэдгээрийн менежмент

Өвчний ОУ ангилал	Өвчин эмгэгийн нэр	Өрхийн эмч	Товчлол: Оношлогоо (О) Сэжиглэх (С) Шилжүүлэх (Ш) Эмчилгээ (Э) Урьдчилан сэргийлэлт (У/с)
A09	Суулгалт ба хоол шингээх эрхтэний халдварт өвчнүүд Diarrhoea and gastroenteritis pres infectious	О Э Ш	Оношлогоо, эмчилгээ, үзүүлэх тусламж үйлчилгээ, нэгдсэн эмнэлэгт шилжүүлэх нь ХӨЦМ-ийн дагуу хийгдэнэ.
A01	Халууралт Typhoid fever	О Э	ХӨЦМ-ыг харна уу.
A15	Уушгины сүрьеэ Respiratory tuberculosis	О Э Ш	ДОТС – ПАП зарчмаар илрүүлнэ. Удаан хугацаагаар ханиалгаж буй өвчтөнийг сэжиглэн цэрний сорьцыг нь цуглуулж АНЭ/ДНЭ-д оношлогоо хийлгэхээр илгээнэ. Онош батлагдвал ӨЭМТ-д эмчилгээг хийнэ. Дахисан тохиолдол, уушгины бус сүрьеэ сэжигтэй бол АНЭ/ДНЭ-д шилжүүлнэ. ӨЭМТ-үүдийн хяналтанд ШХБХЭэмчилгээг хийнэ. Сүрьеэгийн тусламж, үйлчилгээний удирдамжийн (2009) дагуу.
A23	Бруцеллез сэжигтэй (Эсвэл үжлийн артрит байж болзошгүй шинж тэмдгүүдтэй) Brucellosissuspected (Or; Signs and symptoms to suggest septic arthritis)	С Ш Э	Тархалт багатай нутаг оронд сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ. АНЭ/тусгай мэргэжлийн төвөөс онош батлагдан ирэхэд ӨЭМТ-ийн хяналтанд эмчилгээг үргэлжлүүлнэ.
A37	Хөхүүл ханиад Whooping cough / pertussis	О Э	ХӨЦМ-ыг харна уу.
A38	Улаан эсэргэнэ буюу Стрептококкийн тархиал халдвар Scarlet fever or systemic Streptococc infection	С Ш Э	Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ.
A39	Менингококкийн халдварын сэжигтэй Meningococcal infection suspected	С Ш Э	Тээвэрлэхийн өмнө антибиотик эмчилгээг эхэлж АНЭ/ХӨСҮТ-д яаралтай шилжүүлнэ.
A40	Стрептококкийн үжил Streptococcal sepsis	С Ш Э	Шинжилгээг хийлгэж эмчлүүлэхээр АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
A50	Төрөлхийн тэмбүү Congenital syphilis	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A51	Эрт үеийн тэмбүү Early syphilis	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A54	Заг хүйтэн Gonococcal infection	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A56	Бэлгийн замаар дамжих бусад халдвар Other STIs	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Аарцгийн эрхтэний үрэвсэлт өвчний эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

A59	Трихомониаз Trichomoniasis	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A60	Бэлэг эрхтэн, хошногны хомхой Anogen herpes	О Ш Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
A80	Халдварт саа Poliomyelitis	С Ш Э	Цочмог сул саажилтын тандалтыг ЭМС-ын 2010 оны Халдварт саа өвчин үүсгэгч зэрлэг омгийн вирус зөөвөрлөгдөн орж ирэхээс сэргийлэх, хариу арга хэмжээний бэлэн байдлын төлөвлөгөө батлах тухай тушаалын дагуу хийнэ.
A87	Менингит сэжигтэй Meningitis, suspected	С Ш Э	АНЭ/ХӨСҮТ-д яаралтай шилжүүлнэ. Тэвэрлэхийн өмнө гарааны эмчилгээг эхэлнэ.
B01	Салхин цэцэг Varicella chickenpox	О Э	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Жирэмсэн эх өвчилсөн болон хүнд тохиолдлыг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ
B02	Бүслүүр үлд Zoster [herpes zoster] / Shingles	О Ш Э	Хамар, нүдний ойролцоо тууралт гарсан тохиолдолд АНЭ/АӨСТ-д яаралтай шилжүүлнэ.
B05	Улаан бурхан Measles	У/с	ХӨЦМ-ыг харна уу. Маш хүнд тохиолдлыг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ.
B07	Үү Viral warts	О Э	Дархлаа дарангуйлагдсан өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
B15	Цочмог А гепатит Acute hepatitis A	С Ш Э	Эмчилгээ оношлогооны удирдажийг харна уу. Хавьтагсадыг дархлаажуулах.
B16	Цочмог В гепатит Acute hepatitis B	С Ш Э	Хүнд, ухаан самуурсан өвчтөнийг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ. Цочмог В гепатит сэжигтэй өвчтөнийг АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ.
B17	Бусад шалтгаант цочмог гепатит (архи, хордлогын шалтгаант) Other acute hepatitis, alcohol induced, or other chemical intoxication	О Ш Э	Хүнд тохиолдлыг (элэгний эд гэмтсэн) АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
B18	Архаг вирусны гепатит Chronic viral hepatitis	О Ш Э	АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K75	Элэгний буглаа Pyogenic liver abscess	О Ш Э	АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
K76	Үүдэн венийн даралт ихсэх Portal hypertension	О Ш Э	АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
B26	Гахайн хавдар Mumps	О Э	ХӨЦМ-ыг харна уу. Маш хүнд тохиолдлыг АНЭ/ХӨСҮТ-т шилжүүлнэ.
B30	Конъюнктивит, вирусийн эсвэл нянгийн; Түүнчлэн H02-ыг хар. Conjunctivitis, viral or bacterial;	О Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжид заасныг харна уу.

B67	Эхинококкоз Echinococcosis	О Э Ш	АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ	
B80	Энтеробиоз Enterobiasis	О Э У/с	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.	
B81	Бусад шалтгаант гэдэсний гельминтоз Other intestinal helminthiasis NEC	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.	
B86	Хамуу Scabies	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.	
C00-14	Хорт хавдар Malignancy	С Ш Э	Сэжиглэсэн тохиолдолд АНЭ/төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ. Амьдралын төгсгөлийн шатанд өвдөлт намдаах зэрэг хөнгөвчлөх эмчилгээг хийнэ.	
D50	Төмөр дутлын цус багадалт Iron deficiency anaemia	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.	
D51	B12 аминдэм дутлын цус багадалт Vitamin B12 deficiency pernicious anaemia	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.	
D61	Бусад шалтгаант цус багадалтууд Other anaemias	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.	
E01	Бамбай булчирхайн иод дутлын эмгэг Iodine-deficiency related thyroid disorders	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т илгээнэ.	
E05	Бамбайн хордлого Thyrotoxicosis [hyperthyroidism]	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т илгээнэ	
E10	1-р хэлбэрийн чихрийн шижин Type 1 diabetes mellitus	О Ш	Сэжигтэй тохиолдолд өлөн үеийн цусанд сахар тодорхойлж АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. ӨЭМТ-ийн эмч нар нэгдсэн эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн эмчтэй хамтран эмчилгээг үргэлжлүүлж хянана.	
R73	Цочмог гипергликеми Hyperglycaemia, acute	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийн дагуу менежмент хийнэ.	
E16	Гипогликеми, цочмог Hypoglycaemia, acute	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийн дагуу менежмент хийнэ. Гарааны эмчилгээг хийж АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.	
E11	2-р хэлбэрийн чихрийн шижин Type 2 diabetes mellitus	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.	
E28	Өндгөвчний үйл ажиллагааны хямрал Ovarian dysfunction	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.	
E50	Амин дэмийн дутагдал Vitamin deficiency	О Э	Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний хотөлбөрийг харна уу.	
E66	Таргалалт Obesity	О Э	"Зүрх судасны өвчний эрсдлийн менежмент" хэсгийг харна уу.	
F01	Судасны шалтгаантай тэнэгрэл Vascular dementia	С Ш Э	Тархины цус харвалтын дараах эмчилгээний удирдамжийг харна уу.	
F10	Архины шалтгаантай сэтгэцийн болон зан төрхийн өөрчлөлт	О Ш Э	Архинд донтох эмгэгийн оношлогоо, эмчилгээний удирдамжийг харна уу.	119

F12	Мансууруулах эмийн шалтгаантай сэтгэцийн болон зан төрхийн өөрчлөлт Mental & behavioural disorder due to alcohol	О Ш Э	Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/СЭМУТ-д шилжүүлнэ.
F20	Шизофрени, Психоз Schizophrenia, Psychosis	О Ш Э	Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/СЭМУТ-д шилжүүлнэ.
F32	Сэтгэл гутрал, Сэтгэл гутрах тохиолдол Depression, and/or depressive episode	С Ш Э	Сэтгэцийн эрүүл мэндийн тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/СЭМУТ-д шилжүүлнэ.
F51	Органик бус шалтгаантай нойрны хямралууд Nonorganic sleep disorders	О Ш	АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
G00	Нянгийн менингит Bacterial meningitis NEC	С Ш Э	Сэжигтэй тохиолдолд тээвэрлэхийн өмнө судсаар АБ эмчилгээг эхлүүлэн АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
G20	Паркинсоны өвчин Parkinson's disease	С Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
G40	Таталт, цочмог Seizures, acute	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжид заасны дагуу цочмог таталтын менежментийг харна уу.
G40	Эпилепси Epilepsy	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлуудыг АНЭ/ДНЭ/СЭМУТ-д шилжүүлнэ.
G43	Мигрень Migraine	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Ноцтой шалтгаантай гэж үзвэл АНЭ/ДНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд яаралтай шилжүүлнэ.
G44	Толгойн бусад өвдөлтүүд Other headache syndromes	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Ноцтой шалтгаантай гэж үзвэл АНЭ/ДНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд яаралтай шилжүүлнэ.
G50	Гурвалсан мэдрэлийн эмгэг Disorders of trigeminal nerve	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
G61	Полиневропати Polyneuropathy	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
G80-83	Тархины саажилт, нэг талын саажилт, доод мөчдийн саажилт, 4 мөчний саажилт G83 Бусад саажилт Cerebral palsy G81 Hemiplegia G82 Paraplegia tetraplegia, Other paralytic syndromes	О Ш Э	Мэдрэлийн анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжиглэсэн үед эмнэлзүйн удирдамжид заасны дагуу яаралтай тусламж үзүүлж АНЭ/ДНЭ – т шилжүүлнэ.
H01	Зовхины үрэвсэл, блефарит Inflammation of eyelid, blepharitis	О Э	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H16-1	Нүдний эвэрлэг бүрхүүлийн үрэвсэл Keratitis; inflammation of cornea	О Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.

120

H16-2	Нянгийн шалтгааны сэжигтэй кератит Keratitis – suspected bacterial infectious	О Э	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H20	Иридоциклит Iridocyclitis	О Э Ш	Нүдний анхан шатны тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
H25	Болор цайх Cataract	О Ш	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H33	Торлог хуурах Retinal and/or ciliial body detachments and breaks	О Ш	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H34	Уураг бүрхэвчийн судас бөглөрөх ба “чихрийн шижингийн нүд” Retinal vascular occlusions, and the “diabetes eye”	О Ш	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H40	Нүдний даралт ихсэх буюу нүд хүчтэй өвдөж улайх Glaucoma; or patient with severe pain and red eye.	О Э Ш	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H46	Харааны мэдрэлийн неврит Optic neuritis	О Э Ш	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H52	Ретракци ба аккомодацийн эмгэгүүд Disorders refraction & accommodation	О Ш	Нүдний анхан шатны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
H53 - H54	Харааны гажуудал ба хараа алдагдах Visual disturbances, and loss of visus	О Э Ш	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H55	Нистагм ба нүдний алимны хэвийн биш хөдөлгөөн Nystagmus & other irregular eye movement	О Э Ш	Нүдний анхан шатны удирдамжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
H92	Оталги, чих өвдөх Otaglia, ear pain	О Э Ш	Чихний архаг өвдөлттэй насанд хүрэгсэдэд толгой хүзүүний карцинома байж болзошгүй тул АНЭ/ХӨСҮТ-д шилжүүлнэ. ХӨЦМ, Амьсгалын дээд замын өвчний оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
H60	Гадна чихний үрэвсэл Otitis externa	О Ш	ХӨЦМ, Амьсгалын дээд замын өвчний оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
H65+H 66+H68	Дунд чихний сероз үрэвсэл Nonsuppurative otitis media, Eustachian salpingitis obstruction and rhinitis	О Э	Амьсгалын дээд замын эмгэгийн эмнэлзүйн удирдамж болон ХӨЦМ-ыг харна уу.
H65- H66	Дунд чихний цочмог үрэвсэл Acute otitis media (AOM), syn Otitis media suppurativa (OMS)	О Э	Амьсгалын дээд замын эмгэгийн эмнэлзүйн удирдамж болон ХӨЦМ-ыг харна уу.
H65	Чихний нянгийн шалтгаант дахилтат халдвар Recurrent bacterial otitis media	О Э	Амьсгалын дээд замын эмгэгийн эмнэлзүйн удирдамж болон ХӨЦМ-ыг харна уу.

H66	Хэнгэргэн хальс цооролттой чихний архаг халдвар Chronic suppurative ear infection	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
L02	Хүзүүний гүн бугалаа Deep neck abscesses	О	АНЭ/ДНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвийн мэс заслын эмчид шилжүүлнэ.
L04	Хүзүүний лимфаденит Cervical lymphadenitis	Ш О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
G50	Хамрын дайврын өвдөлт Sinus Pain	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J01	Цочмог синусит - риносинусит Acute Sinusitis – Rhinosinusitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J32	Архаг риносинусит Chronic Rhinosinusitis	О Э	Мэс ажилбар хийлгэх шаардлагатай тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K11	Шүлсний булчирхайн нянгийн үрэвсэл Sialadenitis suppurative	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
H70	Хөхлөг ургацагийн үрэвсэл, түүнтэй холбоотой эмгэгүүд (хөхлөг ясны остеомиелит) Mastoiditis and related conditions	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
H72	Хэнгэргэн хальс цоорох Perforation of tympanic membrane	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
H90	Сонсгол бууралт - Hearing loss	О Э Ш	Сонсгол гэнэт буурсан тохиолдлыг АНЭ/Төрөлжсөн мэргэжлийн төвд яаралтай шилжүүлнэ.
I00	Хэрх, хавхлага гэмтсэн/гэмтээгүй Rheumatic fever w/wo heart inv	О Э Ш	АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
	Артерийн гипертензи Hypertension	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
I10	Анхдагч артерийн гипертензи Essential (primary) hypertension	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
	Хөнгөн, хүндэвтэр гипертензи Mild to moderate hypertension	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
	Эмчилгээнд тэсвэртэй хөнгөн ба хүндэвтэр гипертензи Treatment resistant mild-to-moderate hypertension	О Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
I15	Хоёрдогч гипертензи Secondary hypertension	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.

112	Бөөрний өвчний шалтгаантай гипертензи Hypertensive renal disease	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
115	Хоёрдогч гипертензи Secondary hypertension	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
124-125	Титэм судасны өвчин Ischemic heart disease	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
120	Тогтвортой бах Angina pectoris, stable angina	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
125	Тогтвортой бус бах Angina pectoris, unstable angina	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
R07	Цээжээр өвдөх Patient presenting with chest pain	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	Зүрхний цочмог шигдээс Acute myocardial infarction	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	ST шугам өргөгдөөгүй шигдээс Non-ST-elevation myocardial infarction	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
121	ST шугам өргөгдсөн шигдээс ST elevation Myocardial infarction	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ. Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
R55	Муужрах Syncope	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
149	Брадикарди, буюумуужрах, сульдах, хөлс нь гарсан, хариу урвалгүй, цээжний өвдөлттэй өвчтөн Bradycardia, or patient presenting with Syncope, weakness, diaphoresis, unresponsiveness, chest pain	О Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
49	Хүүхдэд тохиолдох брадикарди Bradycardia, Pediatric	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I50.9, I50.32	Зүрхний аргаг дутагдал Chronic congestive heart failure	О Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Шаардлагатай өвчтөнийг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.

150	Зүрхний цочмог дутагдал Acute exacerbation of congestive heart failure	О Э Ш	Зүрхний шигдээстэй бол АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ.
130	Цочмог перикардит Acute pericarditis	О Э Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу нэгдсэн/тов эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ
133	Цочмог ба цочмогдуу эндокардит Acute and subacute endocarditis	О Э Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ
134	2 хавтаст хавхлагийн хэрхийн бус гаралтай эмгэг Nonrheumatic mitral valve disorders	О Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
135	Гол судасны хавхлагийн хэрхийн бус гаралтай эмгэг Nonrheumatic aortic valve disorders	О Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
136	3 хавтаст хавхлагийн хэрхийн бус гаралтай эмгэг Nonrheumatic tricuspid valve disorders	О Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
137	Уушгины артерийн хавхлагийн хэрхийн бус гаралтай эмгэг Pulmonary valve disorders	О Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
140	Цочмог миокардит Acute myocarditis	О Ш	Сэжиглэсэн тохиолдлыг Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ
142	Кардиомиопати Cardiomyopathy	О Ш	Зүрх судасны өвчний эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
146	Зүрх гэнэт зогсох Cardiac arrest	О Э Ш	Зүрх судасны өвчний эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ
160	Субарханоид цус харвалт Subarachnoid haemorrhage	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ
163	Тархины ишемийн инфаркт Cerebral infarction	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Яаралтай тусламжийн удирдамжийн дагуу АНЭ/ДНЭ-т яаралтай шилжүүлнэ
167	Тархины судасны бусад өвчнүүд Other cerebrovascular diseases	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
169	Тархины судасны өвчний үлдэгдэл Sequelae of cerebrovascular disease	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
170	Атеросклероз Atherosclerosis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
173	Захын судасны өвчнүүд Peripheral vascular diseases	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.

I74	Артерийн эмболизм ба тромбоз Arterial embolism and thrombosis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I77	Артери, артериолын бусад өвчнүүд Other disorders arteries & arterioles	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I78	Хялгасан судасны өвчнүүд Diseases of capillaries	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I80	Флебрит ба тромбофлебрит Phlebitis and thrombophlebitis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I84	Шамбарам Haemorrhoids	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K60	Хошногони амсрын цууралт Anal fissures	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K61	Хошног орчмын/шулуун гэдэсний бугалаа Peri-anal/rectal abscess	О Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K59	Өтгөн хатах Constipation	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
S31	Хэвлийн битүү гэмтэл Abdominal trauma, non-penetrating	О Э Ш	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
K35	Мухар олгойн үрэвсэл Appendicitis	О Ш	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу. АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K56	Гэдэс саажих Ileus	О Э Ш	Цочмог хэвлийн оношлогоо эмчилгээний удирдамжийг харна уу.
I85	Улаан хоолойн хураагуур судасны өргөсөлт Oesophageal varices	О Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
I88	Өвөрмөц бус лимфаденит Nonspecific lymphadenitis	О Э Ш	Шалтгаан тодорхойгүй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
J00	Цочмог назофарингит [ханаад шуухниа] Acute nasopharyngitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J11	Улирлын томуу Seasonal influenzae	О Э	ХӨЦМ-г харна уу.
J02 J03	Цочмог фарингит ба фаринго тонзиллит Acute pharyngitis and pharyngotonsillitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J35	Дахилтат фаринготонзиллит Relapsing Pharyngotonsillitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.

J36	Гүйлсэн булчирхай орчмын буглаа Peritonsillar abscessae	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J04	Цочмог ларингит ба трахеит Acute laryngitis and tracheitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J05	Цочмог эпиглоттит Acute epiglottitis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J05	Паринготрахеобронхит Group Laryngo-tracheo-bronchitis	О Э	ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу.
J12-15	Уушгины хатгалгаа, эмнэлгийн бус нөхцөлд үүссэн Pneumonia, community acquired	О Э Ш	ХӨЦМ болон ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахын дагуу оношлож эмчлнэ
J20ба J21	Цочмог бронхит, бронхиолит Acute bronchitis and Acute bronchiolitis	О Э Ш	ХӨЦМ ба ДЭМБ-ын Хүүхдийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний өврийн лавлахыг харна уу.
J30	Харшлын бус ба харшлын ринит Vasomotor and allergic rhinitis	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу
J33	Хамрын ургацаг Nasal polyp	О Ш	ЧХХ эмчид шилжүүлнэ.
J35	Хамар ба хоолойн махны архагвчнүүд Chronic diseases of tonsils and adenoids	О Э Ш	ЧХХ эмчид шилжүүлнэ.
J37	Архаг ларингит ба ларинготрахеит Chronic laryngitis and laryngotracheitis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
J43	Эмфизем Emphysema	О Э Ш	АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
J44	Уушгины архаг бөглөрөлт өвчин Other COPD	О Э	Хүнд тохиолдлыг ДНЭ-т шилжүүлнэ. Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
J45	Багтраа Asthma	О Э	Хүнд тохиолдлыг ДНЭ-т шилжүүлнэ. Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу
J46	Багтрааны статус Status asthmaticus	О Э	Багтрааны эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
J81	Уушгины хаван Pulmonary oedema	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
J85	Уушги ба цээжний голтын буглаа Abscess of lung and mediastinum	О Э Ш	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамж, ХӨЦМ-ийг харна уу.
J86	Пиоторакс Pyothorax	О Э Ш	ДЭМБ-ын эмнэлзүйн удирдамж, ХӨЦМ-ийг харна уу.
J93	Пневмоторакс Pneumothorax	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Нэгдсэн/төв эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ.

K00	Шүд ургалтын эмгэгүүд Disorders tooth development & eruption	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K05	Гингивит ба периодонтит Gingivitis and periodontal diseases	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K20	Эзофагит Oesophagitis	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K21-28	Ходоод улаан хоолойн сөөртө өвчин. Ходоод өлөн гэдэсний шархлаа Gastro-oesophageal reflux disease, gastric- gastric-jejunal ulcer	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K30	Биж хамшинж Dyspepsia	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R10	Цочмог хэвлий, хүүхэд Acute abdomen, child	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R10	Цочмог хэвлий, насанд хүрэгсэд Acute abdomen, adult	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
K40	Цавьны, цавь-хуухнагийн ивэрхий Inguinal hernia	О Ш	Хүүхдийг 1-2 настайд нь нэгдсэн/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ. Насанд хүрэгсэдийг АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K42	Хүйсны эвэрхий Umbilical hernia	О Ш	Хүүхдийг 1-2 настайд нь нэгдсэн/тов эмнэлэгт илгээнэ. Насанд хүрэгсэдийг АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K50	Кроны өвчин Crohn's disease [regional enteritis]	О Э Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K51	Бүдүүн гэдэсний шархлаат үрэвсэл Ulcerative colitis	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт-т шилжүүлнэ.
K57	Нарийн гэдэсний цүлхэн Diverticular disease of intestine	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K65	Перитонит ба хэвлийн буглаа Peritonitis and intra abdominal abscessae	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ.
K70	Архины шалтгаантай элэгний өвчин Alcoholic liver disease	О Э Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K73	Архаг гепатит Chronic hepatitis NEC	О Э Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
K74	Элэгний хатуурал Fibrosis and cirrhosis of liver	О Э Ш	Хүдрэлтэй тохиолдлыг АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K80	Цөсний сувгийн чулуу Cholelithiasis	О Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.

127

K81	Холецистит Cholecystitis	О Э Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K83	Идээт холангит Cholangitis ascending	О Э Ш	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэхээр яаралтай АНЭ/тов эмнэлэгт шилжүүлнэ.
K85	Цочмог панкреатит Acute pancreatitis	О Э Ш	Панкреатиттай бүх өвчтөнийг АНЭ/тов эмнэлгийн мэс заслын тасагт яаралтай шилжүүлнэ.
L02	Хатиг, буглаа Cutaneous abscess furuncle & carbuncle	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
L23	Харшлын дерматит Allergic contact dermatitis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
L40	Псориаз Psoriasis	О Э Ш	Хүнд явцтай, дотор эрхтэний талаас өөрчлөлтэй бол АНЭ/гөрөрлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
L50	Чонон хөрвөс Urticaria (allergic type I reaction, see also asthma, and anaphylaxis)	О Э	Хүнд явцтай, дотор эрхтэний талаас өөрчлөлтэй бол АНЭ/гөрөрлжсөн мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
T80	Анафилакси Anaphylaxis/anaphylactic reaction	О Э	Яаралтай тусламжийн эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
L60	Хумсны эмгэгүүд Nail disorders	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
L70	Батга Acne	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
M00	Үжлийн артрит Pyogenic arthritis = Septic arthritis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
M05	Үений хэрх төст үрэвсэл Seropositive rheumatoid arthritis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүүхдийн хэрх төст эмгэгийг АНЭ/ЭХЭМҮТ-д шилжүүлнэ.
M10	Тулай Gout	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
M15	Полиартроз Polyarthrosis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
M41	Сколиоз Scoliosis	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.

M42	Нурууны остеохондроз Spinal osteochondrosis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
M50	Хүзүүний нугаламын өөрчлөлтүүд Cervical disc disorders	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт доорх шинжилгээг хийлгэхээр шилжүүлнэ.
M51	Бусад нугаламын өөрчлөлтүүд Other intervertebral disc disorders	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэгт доорх шинжилгээг хийлгэхээр шилжүүлнэ
M54	Бүсэлхий нурууны өвдөлт, нугаламын дискийн эмгэг Low Back Pain, Intervertebral- & Lumbar Disc Disease	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
M60	Миозит Myositis	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
M75	Мөрний өвдөлт Shoulder-pain, shoulder lesions	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэг/тусгай мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
M80	Яс сийрэгжилт, эмгэг хугарал Osteoporosis with pathological fractures	О Э Ш	Нэгдсэн эмнэлэг/тусгай мэргэжлийн төвд шилжүүлнэ.
M86	Остеомиелит Osteomyelitis	О Э Ш	Шинжилгээ хийж нянг тогтоож эмлүүлэхээр АНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
N00	Цочмог нефритик хамшинж Acute nephritic syndrome	О Э Ш	Бөөрний өвчний эмнэлзүйн удирдамжаас харна уу.
N02	Дахилтат ба байнгын гематури Recurrent and persistent haematuria	О Э Ш	Бөөрний өвчний эмнэлзүйн удирдамжаас харна уу.
N04	Нефротик хамшинж Nephrotic syndrome	О Э Ш	АНЭ/ДНЭ-т эмнэлэгт шилжүүлнэ
N13	Бөглөрөлт ба сөөргө уропати Obstructive and reflux uropathy	О Э Ш	Хүндрэлтэй тохиолдлыг нэгдсэн эмнэлэг/тусгай мэргэжлийн төвд илгээнэ.
N17	Бөөрний цочмог дутагдал Acute renal failure	О Э Ш	АНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ
N18	Бөөрний архаг дутагдал Chronic renal failure	О Э Ш	АНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ
N30	Цистит Cystitis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Эрэгтэйчүүд, хүүхдийн дахилтат халдварыг АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ
	Хүүхдийн цистит, шээсний доод замын халдвар Cystitis, lower UTI in children	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
	Жирэмсэн биш эмэгтэйн цочмог цистит Acute cystitis in the non-pregnant women	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.

	Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн бөөр, шээсний замын халдвар Urinary Tract Infection in the Pregnant woman (!)	С Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
	Хүүхдийн цочмог цистит Acute cystitis in children	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
	Эрэгтэйчүүдийн цочмог цистит Acute cystitis in men	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
	Бөөр, шээсний замын дахилтат халдвар, урьдчилан сэргийлэлт Recurrent urinary tract infections: prophylaxis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
A02	Пиелонефрит ба уросепсис Pyelonephritis and urosepsis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
A41	Эмэгтэйчүүдийн бэлэг эрхтэний халдварын шалтгаантай үжил Sepsis with female genital tract as source of infection	О Ш	Нэгдсэн эмнэлэг/тусгай мэргэжлийн төвд яаралтай шилжүүлнэ.
N32	Давсагны бусад эмгэгүүд Other disorders of bladder	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг АНЭ/ДНЭ-т илгээнэ, ялангуяа хүүхдийг
N34	Уретрит Urethritis and urethral syndrome	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ
N40	Түрүү булчирхайн томрол Hyperplasia of prostate	О Ш	Шалтгааныг тодруулахаар нэгдсэн/төв эмнэлэгт илгээнэ.
N41	Түрүү булчирхайн үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory diseases of prostate	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ДНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ
N45	Орхит ба эпидидимит Orchitis and epididymitis	О Э Ш	БЗДХ-ын удирдамжийг харна уу.
N61	Хөхний үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory disorders of breast	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг дээд шатлалын эмнэлэгт шилжүүлнэ.
N70	Салпингит ба оофорит Salpingitis and oophoritis	О Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг дээд шатлалын эмнэлэгт шилжүүлнэ
N71	Умайн үрэвсэлт өвчнүүд Inf dis of uterus except cervix	О Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ/ДНЭ, төв эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ..
N72	Умайн хэзүүний үрэвсэлт өвчнүүд Inflammatory disease of cervix uteri	О Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ/ДНЭ, төв эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ.
N73	Аарцгийн эрхтэний үрэвсэлт өвчин PID female pelvic inflammatory diseases	О Э Ш	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн өвчний эмнэлэгийн удирдамжийг харна уу.

N75	Бартолины булчирхайн өвчнүүд Diseases of Bartholin's gland	С Ш	Сэжигтэй тохиолдлыг эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N80	Эндометриоз Endometriosis	С Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N81	Эмэгтэйчүүдийн дотор бэлэг эрхтэн унжих Female genital prolapse	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ.
N82	Эмэгтэй бэлэг эрхтэний фистул Fistulae involving female genital tract	С Ш	Давсаг үтрээний цоорол илэрсэн бол урологи эмчид, шулуун гэдэс үтрээний цоорол үүссэн бол шулуун гэдэсний мэс заслын эмчид шилжүүлнэ.
N84	Эмэгтэй бэлэг эрхтэний ургацаг Polyp of female genital tract	С Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N86	Умайн хүзүүний шархлаа Erosion and ectropion of cervix uteri	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N91	Биений юмгүйдэл Absent scanty and rare menstruation	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N92	Биений юм ойр ойрхон их ирэх Excessive freq irreg menstruation	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
N95	Цэвэршилтийн эмгэгүүд Menopausal & oth perimenopausal disord	О Э Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O00	Умайн гаднах жирэмсэн Ectopic pregnancy	О Ш	Эх барих, эмэгтэйчүүдийн эмчид яаралтай шилжүүлнэ. АНЭ/гөрөлжсөн мэргэжлийн эмнэлэгт илгээнэ.
O03	Зулбах Spontaneous abortion	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O15	Манас таталт Eclampsia	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. АНЭ/Амаржих газарт яаралтай тээвэрлэнэ.
O16	Эхийн шалтгаан тодорхойгүй гипертензи Unspecified maternal hypertension	О Э Ш	Жирэмсний хяналтын удирдамжийг харна уу.
O20	Жирэмсний эрт үед цус алдах Haemorrhage in early pregnancy	О Э Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O21	Жирэмсэн үед их хэмжээгээр дотор муухайрах/бөөлжих Excessive vomiting/nausea in pregnancy	О Э Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.
O24	Жирэмсэн үеийн чихрийн шижин Diabetes mellitus in pregnancy	О Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ.

O43	Ихсийн эмгэгүүд Placental disorders	С Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ
O44	Ихэс доор байрлах Placenta praevia	С Ш	Эх барих эмэгтэйчүүдийн эмчид шилжүүлнэ
Z34	Хэвийн жирэмсэн Pregnancy, normal	О Э	Жирэмсний хяналтыг ЭМС-ын 2001 оны 39 тоот тушаалын дагуу явуулна
O48	Илүү тээлт Prolonged pregnancy	О Ш	"Жирэмслэлт төрөлтийн хүндрэлийг удирдах нь" удирдамжийг харна уу.
O60	Дутуу төрөлт Preterm delivery	О Ш	АНЭ/Амаржих газарт яаралтай шилжүүлнэ.
P05	Ургийн өсөлт хөгжилт хөцрөх Slow fetal growth and fetal malnutrition	О Э Ш	ДЭМБ-ын Нярайд үзүүлэх тусламжийн удирдамжийг харна уу.
R32	Шээс шалтгаан тодорхойгүй савирах Unspecified urinary incontinence	О Э	АНЭ/төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
R33	Шээс хаагдах Retention of urine	О Э Ш	Сэжигтэй бол АНЭ/ДНЭ-т шилжүүлнэ.
R36	Шээсний сүвээр ялгадас гарах Urethral discharge	О Э Ш	БЗДХ-ын удирдамжийг харна уу.
R51	Толгой өвдөх Headache	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R53	Ядарч сульдах Malaise and fatigue	О Э	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
R55	Муужрах Syncope and collapse	О Э Ш	Тархинд цус харвах, зүрхний шигдээсийн удирдамжийг харна уу.
R81	Глюкозури Glycosuria	О Э Ш	Эмнэлзүйн удирдамжийг харна уу.
	Тархины хөнгөн гэмтлийн менежмент Management of Mild Head Injury	О Э	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
	Тархины хүндэвтэр гэмтлийн менежмент Management of Moderate Head Injury	О Э Ш	Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ төрөлжсөн мэргэжлийн төв эмнэлэгт шилжүүлнэ. Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.
	Тархины хүнд гэмтлийн менежмент Management of Severe Head Injury	О Э Ш	Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ төрөлжсөн мэргэжлийн төв эмнэлэгт шилжүүлнэ. Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу.

132

S05	Нүд ба ухархайн гэмтэл Injury of eye and orbit	О Э Ш	Нүдний анхан шатны тусламжийн удирдамжийг харна уу. Анхны тусламж үзүүлсний дараа АНЭ/төв эмнэлэгт яаралтай шилжүүлнэ.
S43	Мөр мултрах Disloc sprain jt & ligmt shoulder girdle	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/ төрөлжсөн мэргэжлийн төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
S44	Мөр, дээд мөчний түвшинд мэдрэл гэмтэх Inj nerves at shoulder upper arm level	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S46	Дээд мөчдийн булчин шөрмөсний гэмтэл Inj muscle tendon shoulder upp arm lvl	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S51	Шууны ил шарх Open wound of forearm	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S53	Тохой мултрах Disloc sprain strain of jt & ligmt elbow	О Э Ш	Хүнд тохиолдлыг АНЭ/төрөлжсөн төв эмнэлэгт шилжүүлнэ.
S54	Шууны түвшинд мэдрэл гэмтэх Injury of nerves at forearm level	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S55	Шууны түвшинд цусны судас гэмтэх Injury of blood vessels at forearm level	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S56	Шууны булчин шөрмөс гэмтэх Injury muscle & tendon at forearm level	О Э Ш	Хүнд хөнгөний байдлаас шалтгаалан ортопед эмчид шилжүүлнэ.
S60	Бугуй, сарвууны гэмтэл Superficial injury of wrist and hand	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.
S64	Бугуй, сарвууны мэдрэлийн гэмтэл Injury of nerves at wrist and hand level	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд тохиолдлыг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.
S81	Доод мөчдийн ил шарх Open wound of lower leg	О Э Ш	ӨЭМТ-д шархыг эмчилж үеийг хамарсан хүнд шархыг мэс заслын эмчид илгээнэ.
S86	Ахиллын шөрмөсний үрэвсэл, бурсит, Achilles tendentitis, Achilles tendon bursitis	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.
	Ахиллын шөрмөс тасрах Achilles tendon rupture	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.
M79	Тавхай өвдөх Foot pain	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.
	Гэмтлийн эхний үнэлгээ авах арга хэмжээ Trauma, initial evaluation and intervention	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/төрөлжсөн төвд шилжүүлнэ.

	Гэмтлийн анхны үнэлгээ, Гэмтлийн амилуулах лавшруулсан тусламж (ГАЛТ) Trauma Evaluation, Trauma Primary Survey, ATLS	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/гөрөлжсөн төвд шилжүүлнэ
	Хүүхдийн гэмтлийн үнэлгээ Pediatric Trauma Score Aka: Pediatric Trauma Score	О Э Ш	Эмнэл зүйн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/гөрөлжсөн төвд шилжүүлнэ
T15	Нүдний гадны биет Foreign body on external eye	О Э Ш	Нүдний анхан шатны удирдамжийг харна уу.
T16	Чихний гадны биет Foreign body in ear	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T17	Амьсгалын замд гадны биет Foreign body in respiratory tract	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T18	Хоол боловсруулах замд гадны биет Foreign body in alimentary tract	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T19	Шээс, бэлгийн замд гадны биет Foreign body in genitourinary tract	О Э Ш	Эх барихын яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу.
T20-29	Түлэгдэл Burn	О Э Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/гөрөлжсөн төвд шилжүүлнэ
	Түлэгдэлийн менежмент Burn Management		Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/гөрөлжсөн төвд шилжүүлнэ
T36-50-60	Хордлого Poisoning	Э С Ш	Яаралтай тусламжийн удирдамжийг харна уу. Хүнд хэлбэрийг АНЭ/гөрөлжсөн төвд шилжүүлнэ
Z35	Хэвийн жирэмснийг хянах Supervision of normal pregnancy	О Э	ЭМС-ын 2001 оны 39 тоот тушаалын дагуу жирэмсэнийг эрт илрүүлж хяналтанд хамруулах, жирэмсэнийг хянах

Хүснэгт 5. Уламжилалт анагаах ухааны тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
1. Үзлэг, оношлогоо				1	2	3
1.1	Асууж шинжлэх		+	+	+	+
1.2	Үзэж шинжлэх	+	+	+	+	+
1.3	Судас оношлогоо		+	+	+	+
1.4	Шээс шинжлэх	+	+	+	+	+
2. Эмчилгээ, засал						
2.1	Эм, тангийн эмчилгээ		+	+	+	+
2.2	Толгойн бариа	+	+	+	+	+
2.3	Даралт буулгах бариа	+	+	+	+	+
2.4	Тайвшруулах бариа	+	+	+	+	+
2.5	Бумба	+	+	+	+	+
2.6	Төөнө засал	+	+	+	+	+
2.7	Цахилгаан төөнө		+	+	+	+
2.8	Гурвалжин зүүний хатгалт		+	+	+	+
2.9	Зүү эмчилгээ		+	+	+	+
2.10	Ороолт эмчилгээ	+	+	+	+	+
2.11	Самнуур		+	+	+	+
3. Урьдчилан сэргийлэлт						
3.1	Амьдрах ухаан-өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.2	Амьсгалын замын өвчнүүдээс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.4	Цусны даралт ихсэх өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.5	Бөөр, давсагны өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.6	Элэг, цөсний өвчнөөс сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.7	Ходоод, дэлүүний өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх	+	+	+	+	+
3.8	Амьдрах ухаан-зохимжтой хооллолт	+	+	+	+	+

135 78

Хүснэгт 6. Сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
				1	2	3
1. Харьга сургууль, цэцэрлэгт үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Бие бялдрын түвшин тогтоох сорил авах, асуудалтай хүүхдийг хяналтанд оруулах	+	+	+	+	+
2.	Сургуулийн насны дархлаажуулалт	+	+	+	+	+
3.	Бага ангийнханд эрүүл ахуйн дадал хэвшүүлэх сургалт явуулах (гар угаах, шүдээ угаах)		+	+	+	+
4.	Дунд ахлах ангийнханд бэлгийн хөгжлийн боловсрол, БЗХӨ-ийн сэргийлэх сургалт явуулах	+	+	+	+	+
5.	Хорт зуршил, мансууруулах бодисын хорт чанарын талаар сургалт явуулах	+	+	+	+	+
2. Иргэдэд эрүүл мэндийн зөвлөгөө өгөх						
1.	Залуу гэр бүлд гэр бүл төлөвлөлтийн аргуудыг зааж сургах	+	+	+	+	+
2.	Хөхөө шалгах аргад сургах	+	+	+	+	+
3.	Цэвэршилтийн үеийн хам шинжүүдийг тайлбарлах, ойлгуулах	+	+	+	+	+
4.	Биеийн жингээ хянах аргад сургах	+	+	+	+	+
3. Эрүүл настанд үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+
2.	Настанд илрэх физиологийн өөрчлөлттэй холбоотой зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+
4. Ерөнхий сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						
1.	Халуун үзэх	+	+	+	+	+
2.	Судасны цохилт, амьсгал тоолох	+	+	+	+	+
3.	Биеийн өндөр, жин үзэх	+	+	+	+	+
4.	Цусны даралт хэмжих	+	+	+	+	+
5.	Бумба тавих	+	+	+	+	+
6.	Гич наах	+	+	+	+	+
7.	Халуун, хүйтэн жин тавих	+	+	+	+	+
8.	Халуун, хүйтэн бигнүүр тавих	+	+	+	+	+
9.	Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар зөвлөмж өгч биечлэн үзүүлэх сургалт, сурталчилгааг гэрийн нөхцөлд явуулах	+	+	+	+	+
5. Төрөлжсөн сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ						

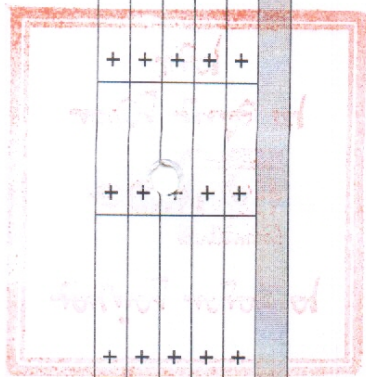
5.1. Нярайн сувилахуй									
1.	Рефлексийг үзэж, үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	Нярайн хүй цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	Нярайг усанд оруулах	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Нярайн ам цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Зөв хөхүүлэх арга барил	+	+	+	+	+	+	+	+
6.	Нүд чих хамар цэвэрлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
7.	Нярайн хоол тэжээлийн талаар зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
8.	Нярайг жигнэх, урт өндрийг хэмжих	+	+	+	+	+	+	+	+
9.	Гэр бүлийн хүмүүст нярайн ерөнхий асаргааны талаар зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
10.	Гэрийн нөхцөлд нярайн эргэн амьдрах орчны чийг дулаан агааржилт	+	+	+	+	+	+	+	+
11.	Арьсны арчилгаа	+	+	+	+	+	+	+	+
12.	Нярайг хувцаслах, арга техник	+	+	+	+	+	+	+	+
13.	БЦЖ вакцины сорвижилтыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2. Хүүхдийн сувилахуй									
1.	0-5 насны хүүхдийн эрүүл өсөж буй байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	0-5 насны хүүхэдтэй эхчүүдэд хүүхдээ хэрхэн асрах, \ биеийн байдалд нь үнэлгээ өгөх, чийрэгжүүлэх, шингэн уулгах, зөв хооллох, хувцаслах, шүдээ угаах, гараа угаах\ талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	6 сараас дээш насны хөхүүл хүүхдэд нэмэлт хоол өгөх аргыг эхэд зааж сургах	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Сул сонсголттой, хэл ярианы бэрхшээлтэй хүүхдэд хийх дасгал, зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Бие, физиологийн өсөлтийн сааталтай хүүхдэд хийх дасгал, зөвлөмж	+	+	+	+	+	+	+	+
6.	Хүүхдийн хоол тэжээл, хэмжээ, тэжээллэг чанар, өдрийн хоолны цэс, хооллолт	+	+	+	+	+	+	+	+
7.	Хүүхдийн өдрийн дэглэм, цаг хувиарлалт	+	+	+	+	+	+	+	+
8.	Хүүхдийн гэрийн асаргааны зарчмуудыг эцэг эхэд биечлэн үзүүлж сургах	+	+	+	+	+	+	+	+
9.	Шингэн сэлбэх, давсны уусмал бэлдэж уулгахыг заах	+	+	+	+	+	+	+	+
10.	Ханиад шуухинаа суулгалтын үед гэрээр уулгах эмүүдийн тун хэмжээг эмчийн заалтын дагуу хэрхэн уулгахыг заах	+	+	+	+	+	+	+	+
6. Насанд хүрэгчдийн сувилахуй									
6.1. Эхийн сувилахуй									
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+	+	+
2.	Жирэмсэн эхийг эрт хяналтанд авах	+	+	+	+	+	+	+	+
3.	Хүчилтөрөгчийн коктейль өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
4.	Нийгмийн халамжийн тэтгэлэг олгоход зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Сургалт явуулах	+	+	+	+	+	+	+	+

	- Жирэмсэн үеийн хооллох дэглэм - Амьсгал зөв авах дасгал - Тайвшруулах дасгал - Сэтгэл зүйг бэлтгэх дасгал								
6.	Эмчилгээний бургуй тавих	+						+	+
7.	Давсаг угаах, шээс авах								+
8.	Үтрэнд цацлага хийх								+
9.	Цэвэр боолт солих								+
10.	Бохир боолт солих								+
11.	Шархны оёдол авах								+
12.	Гэмтэл, бэртэлт, цус алдалтын үед авах анхны тусламж	+						+	+
13.	Биеийн хөшингө гаргах	+						+	+
14.	Татлага хийх	+						+	+
15.	Эмчилгээний биеийн тамирын дасгал заах, хийлгэх	+						+	+
16.	Төрөлтөд бэлтгэх дасгал заах, хийлгэх	+						+	+
17.	Өндөр настан, хүнд хэвтрийн өвчтөнд гэрээр үзүүлэх сувилахуйн тусламж	+						+	+
18.	Хүнд өвчтөнд хийх асаргаа сувилгааны талаар гэр бүлийн гишүүдэд зөвлөлгөө өгөх, сургалт сурталчилгаа хийх	+						+	+
19.	Биед хэсэгчилсэн иллэг хийх	+						+	+
20.	Бүх биеийн иллэг хийх	+						+	+
21.	Рефлекс сэргээх дасгал хийх	+						+	+
22.	Тосон болон сүүн бариа	+						+	+
23.	Цэр ховхлох иллэг, утлага	+						+	+
24.	Цэрийг механик аргаар гаргах	+						+	+
25.	Гэдэс дүүрэлтийг намдаах даралтат иллэг	+						+	+
26.	Хүчилтөрөгчийн холимог бэлтгэх	+						+	+
27.	Жин хасах дасгал заах, хийлгэх	+						+	+
28.	Бүх биеийн угаалга хийх, Толгойг угаах	+						+	+
29.	Хэсэгчилсэн угаалга хийх	+						+	+
30.	Амны хөндий арчлах	+						+	+
31.	Цагаан хэрэгсэл солих	+						+	+
32.	Хувцаслах	+						+	+
33.	Нуралт, холголт, цооролтоос сэргийлэх сувилахуйн тусламж	+						+	+
34.	Хэвтрийн өвчтөнийг хооллох	+						+	+
35.	Хүнд өвчтөнд сэтгэл засал хийх	+						+	+
36.	Хэвтрийн байрлал өөрчлөх, хагас суугаа байрлалд суулгах	+						+	+
37.	Ухаангүй өвчтөнд сувилгаа хийх	+						+	+
38.	Өвчтөн амьдралх үед сувилгаа хийх, гэр бүлийн гишүүдийн зовлонг нимгэлэх, сэтгэл санааны сувилгаа	+						+	+
38.	Гэр бүлийн гишүүдэд, хэвтрийн хүнд өвчтөнийг асрахад сургах	+						+	+

40.	Эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгаа хийх	+	+	+	+	+	+
6.2. Архаг хууч өвчтэй болон амьдралын эцсийн шатанд байгаа, бэртэл гэмтэлтэй хүмүүст							
1.	Биеийн ерөнхий байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Амьдарч буй орчин, хооллолт, сэтгэл зүйн талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Төрөлжсөн мэргэжлийн тусламж авах шаардлагатай бол эмнэлэгтэй нь холбож өгөх	+	+	+	+	+	+
6.3. Эмчийн заалтаар үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ							
1.	Судсанд тариа хийх	+	+	+	+	+	+
2.	Булчин ба арьсан дор тариа хийх	+	+	+	+	+	+
3.	Цус сэлбэх	+	+	+	+	+	+
4.	Шингэн юүлэх	+	+	+	+	+	+
5.	Ходоод хаймсуурдах, угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
6.	Цөсний хүүдий хаймсуурдах, угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
7.	Цөсний хүүдий механикаар угаах (эмчтэй хамтран)	+	+	+	+	+	+
8.	Цус, шээсний ерөнхий шинжилгээ авах	+	+	+	+	+	+
9.	Гэрийн нөхцөлд хийх асаргаа сувилгаа	+	+	+	+	+	+
6.4. Чихрийн шижинтэй хүнд үзүүлэх сувилахуйн тусламж, үйлчилгээ							
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Цусан дахь сахар үзэх, аргыг зааж өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Хөлөө шалгах, хөлийн хумс авах, гутал сонгох зэргийг зөвлөх	+	+	+	+	+	+
4.	Инсулин тарих	+	+	+	+	+	+
5.	Инсулиныг өөрөө өөртөө хэрхэн аюулгүй байдлаар хийх аргыг заах	+	+	+	+	+	+
6.	Яаралтай үед эмээ, сахар авч явахыг зөвлөх	+	+	+	+	+	+
7.	Цусны даралтаа хянах аргад сургах	+	+	+	+	+	+
8.	Хоолны зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
6.5. Архаг хууч өвчтэй болон амьдралын эцсийн шатанд байгаа, бэртэл гэмтэлтэй хүмүүст үзүүлэх сувилахуйн тусламж							
1.	Биеийн ерөнхий байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Амьдарч буй орчин, хооллолт, сэтгэл зүйн талаар зөвлөгөө өгөх	+	+	+	+	+	+
3.	Төрөлжсөн мэргэжлийн тусламж авах шаардлагатай бол эмнэлэгтэй нь холбож өгөх	+	+	+	+	+	+
6.6. Яаралтай тусламжийн сувилахуйн туслах, үйлчилгээ							
1.	Биеийн байдлыг үнэлэх	+	+	+	+	+	+
2.	Түргэн тусламж үзүүлэх ч юм уу, дараагийн эмнэлэгт даруй холбож туслах	+	+	+	+	+	+
3.	Холбогдох утсыг нь авч эргэж холбогдох	+	+	+	+	+	+
6.7. Сувилагчийн зайлшгүй үзүүлэх тусламж, үйлчилгээ							
1.	Үйлчлүүлэгчийг ерхийн эмнэлгээр орж ирэхэд нь хүндэтгэлтэйгээр хүлээн авах	+	+	+	+	+	+
2.	Чин сэтгэлээсээ мэндлэх	+	+	+	+	+	+

139

3.	Ямар асуудал байгааг анхааралтай сонсох	+	+	+	+	+	+
4.	Үйлчлүүлээд гарч байгаа хүнийг хүндэтгэлтэйгээр үдэж өгө	+	+	+	+	+	+
5.	Үйлчлүүлсэнд тань талархлаа илэрхийлэх	+	+	+	+	+	+
6.	Иргэнд ялгаваргүй хандаж, үйлчлэх	+	+	+	+	+	+
7.	Эргэж холбоо тогтоох	+	+	+	+	+	+

Хүснэг 7. Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ

Тусламж үйлчилгээний нэр		Багийн эмч	Өрхийн ЭМТ	Сумын ЭМТ-н зэрэглэл		
				1	2	3
Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ						
1. ХҮН АМЫН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БАЙДАЛ, ТҮҮНД НӨЛӨӨЛӨХ ХҮЧИН ЗҮЙЛИЙГ ТАНДАХ, СУДЛАХ, ХЯНАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА						
1.1. Халдварт өвчний тандалт, сэргийлэлт, өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг үнэлэх, судлах						
1	Өөрийн харьяаллын өрх, хүн амын дунд халдварт өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг илрүүлэх, үнэлэх тандах судалгаа хийх		+	+	+	+
2	ХӨ гарсан тохиолдлын учир шалтгааныг судлах, хариу арга хэмжээ авах, мэдээлэл хийхэд оролцох	+	+	+	+	+
3	Өөрийн нутаг дэвсгэрийн харьяа байгууллага, нэгжид ариутгал халдваргүйтгэл, эрүүл ахуйн талаар үнэлгээ өгч, шаардлагыг хангуулхад оролцох, хяналт тавих,	+	+	+	+	+
4	Вакцинжуулалт товлолын болон тархвар зүйн заалтаар	+	+	+	+	+
1.2. Халдварт бус өвчний тандалт, судалгаа, эрсдэлт хүчин зүйлийг үнэлэх, судлах						
1	Өөрийн харьяаллын өрх, хүн амын дунд халдварт бус өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийг илрүүлэх, үнэлэх тандах судалгаа хийх		+	+	+	+
2	ХБӨ-ий илрүүлгийн үзлэгийг зохион байгуулах		+	+	+	+
3	Албан байгууллага, нэгж дээр эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагаанд хамтран оролцох /дасгал хөдөлгөөний өрөө, архи тамхигүй ажлын байх, цаг, арга зүйчтэй болохыг/		+	+	+	+
4	Эрүүл мэндийг дэмжих орчин бүрдүүлэх, дэмжигч болох хүсэлтэй байгууллага, аж ахуйн нэгжид болзлыг танилцуулах, хэрэгжүүлэхэд нь арга зүйн удирдлагаар хангах, зөвлөгөө өгч хамтран ажиллах		+	+	+	+
1.3. Орчны эрсдэлт хүчин зүйлийн хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх нөлөөллийг хянах, тандах, үнэлэх						
1	Харьяаллын хүн амд хавдар үүсгэх эрсдэл бүхий орчны хортой эх үүсвэр, хор хөнөөл, урьдчилан сэргийлэлтийн талаар сургалт сурталчилгааг тогтмол явуулах		+	+	+	+
2	Ахуйн хэрэглээнд байгаа хортой эх үүсвэрүүд талаар тандалт судалгаа хийх		+	+	+	+
3	Орчны бохирдолтой холбоотой хортой эх үүсвэрүүдийн талаар тандалт судалгаа хийх		+	+	+	+
4	Орчны эрүүл мэндтэй холбоотой үнэлгээ, судалгааны ажилд оролцох		+	+	+	+
2. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙГ ДЭМЖИХ, ХАМГААЛАХ, ӨВЧИН, ЭМГЭГЭЭС УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА						
2.1. Өртөмтгий ба эрсдэл ихтэй хүн амд нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг чиглүүлэх, өвчнөөс болон эрсдэлт хүчин зүйлээс урьдчилан сэргийлэх арга барилд сургах,						

1	Өсвөр үеийнхэнд бэлгийн замаар дамжих халдвар, ХДХВ-ийн халдвараас урьдчилан сэргийлэх талаар сурталчилгааг хийх	+		+		+	+	+	+
2	Малчдад мал, амьтнаас хүнд халдварладаг бруцеллёз, тарваган тахал, боом, галзуу, бэтэг зэрэг өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар явуулын болон компани ажил зохион байгуулах	+		+		+	+	+	+
3	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд болон асран хамгаалагчдад зориулсан дадал эзэмшүүлэх үйл ажиллагаа зохион байгуулах	+		+		+	+	+	+
2.2. Эрүүл мэндийг дэмжсэн ээлтэй орчин бүрдүүлэх									
1	Архи, тамхи, мансууруулах бодисыг хэрэглэх буруу зан үйлийг өөрчлөх үйл ажиллагаа зохион байгуулах /гэр бүл, хороо, хамт олныг хамруулсан стратеги баримтлах/	+		+		+	+	+	+
2	Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, залуу үеийн бие бялдрыг чийрэгжүүлэх чиглэлээр эрүүл мэндийг дэмжсэн хамт олныг бий болгох ажлыг зохион байгуулах, дэмжих	+		+		+	+	+	+
3	Гэр бүл хамт олон, нийгмийн сэтгэл зүйн таатай орчин бүрдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг зохион байгуулж, бүхимдал, хүчирхийллээс сэргийлэх талаар ажлыг зохион байгуулах, дэмжих	+		+		+	+	+	+
4	Гэр бүл төлөвлөлтийн талаар мэдлэг олгох, жирэмслэлтээс сэргийлэх аргын талаар гэр бүл, найз нөхдийн дунд ярилцлага өрнүүлэх	+		+		+	+	+	+
5	Хүн амын хөдөлгөөний идэвхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг санаачлан ажиллах	+		+		+	+	+	+
6	Эрүүл мэндийг дэмжих талаар байгууллага, хамт олны чадавхийг дээшлүүлэх “Эрүүл мэндийг дэмжигч” хот, хороо, сум, баг, сургууль, ажлын байр, эмнэлэг, хамт олон, гэр бүлийн тоог нэмэгдүүлэх замаар иргэдэд эрүүл зан үйл төлөвшихөд дэмжлэг үзүүлэх	+		+		+	+	+	+
7	Цэцэрлэг, сургууль, хамт олны дунд өдрийн завсарлагаар идэвхитэй хөдөлгөөн, дасгал хийж хэвшүүлэхийг сургууль цэцэрлэгийн удирдлагуудад уриалах	+		+		+	+	+	+
8	Сургууль, албан байгууллагыг архи, тамхигүй орчин болгох талаар арга ажил зохион байгуулах, удирдлагуудтай хамтран ажиллах	+		+		+	+	+	+
3. ХҮН АМД ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН БОЛОВСРОЛ (ЭМБ) ОЛГОХ									
3.1. Амны хөндийн эрүүл мэнд									
1	Цэцэрлэгийн насны хүүхдүүдийн дунд амны хөндийн эрүүл мэндийг хамгаалах, сургалт, сурталчилгааг цэцэрлэгийн эмч, мэндийг хамгаалах, сургалт, сурталчилгааг цэцэрлэгийн эмч,	+		+		+	+	+	+

142

	нийгмийн ажилтантай хамтран явуулах								
2	Амны хөндийн эрүүл мэндийн талаар сургуулийн нас хүүхдүүдийн дунд өдөрлөг зрхирн байгуулах								
3.2. Архи тамхины хор хөнөөл									
1	Тамхи, архи хэрэглэдэггүй залуусын дундаас сайн дурын идэвхтэн сургах								
2	Хүн амд эрүүл мэндийн боловсрол олгохдоо хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг түлхүү ашиглах								
3	Дам тамхидалтаас урьдчилан сэргийлэх талаар ухуулга, нөлөөллийн арга хэмжээ явуулах								
4	Тамхигүй орчинг албан байгууллага, нэгж, өрхийн түвшинд бий болгох арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх								
5	Архи, тамхины шинэчилсэн хуулийн талаар ухуулга, нөлөөллийн, сургалт, сурталчилгааны арга хэмжээ явуулах								
6	Архины хэрэглээг хязгаарлах талаар ухуулга, нөлөөллийн арга хэмжээ явуулах								
3.3. Дасгал хөдөлгөөн, чийрэгжилт									
1	Хүн бүр өдөрт наад зах нь 30 минут шаламгай алхах, дугуйгаар явах зэргээр идэвхтэй хөдөлгөөн хийхийг уриалах, өөрсдөө үлгэрлэх								
2	Хүүхэд, залуучууд биеийн тамир, чийрэгжүүлэх дасгалыг долоо хоногт 3 удаа, 60 минутаас доошгүй хугацаагаар хийх боломжийг хангаж ажиллахыг сургууль цэцэрлэгийн удирдлагууд уриалж, хамтран ажиллах								
3	Хүн амд биеийн жингээ тогтмол хэмжээнд барихын тулд өдөрт наад зах нь 1 цаг хүч тэнхээ шаардсан биеийн тамирын дасгал хөдөлгөөнөөр хичээллэхийг уриалах, сурталчилах								
3.4. Орчны эрүүл мэнд									
1	Халдварт өвчний эрсдэлт хүчин зүйлийн талаар сургалт сурталчилгааг явуулахдаа гудамж, баг, байраар нь зохион байгуулж, бие биед нь хяналт тавиулах, эргэн үнэлэх								
2	Эрүүл орчин бүрдүүлэхдээ эрүүл өрх, эрүүл гудамжийг бий болгох талаар хамтран ажиллах, бусдад үлгэр болгох								
3	Өрх, ажлын байранд аюулгүй орчин бүрдүүлэхэд гэр бүл, хамт олонтой хамтран ажиллах								
4	Хүн амд гамшигийн үеийн бэлэн байдлыг хангах, сургалт сурталчилгааг хамтран зохион байгуулах								
3.5. Осол гэмтэл, хүчирхийлэл									
1	Осол гэмтлээс сэргийлэх, үр дагаврын талаар мэдээлэл өгч,								

[illegible]

[illegible]